

УДК 141.41.

ВЗАЄМОДІЯ ЕВОЛЮЦІОНІЗМУ ТА НАТУРАЛІЗМУ, ЯК ПРОБЛЕМА ВЕРИФІКАЦІЇ ВІРУВАНЬ У ТЕЇСТИЧНІЙ АНТРОПОЛОГІЇ АЛВІНА ПЛАНТІНГІ

INTERACTION OF EVOLUTIONISM AND NATURALISM AS THE PROBLEM OF VERIFICATION OF BELIEFS IN ALVIN PLANTINGA'S THEISTIC ANTHROPOLOGY

Філатова М. С.,

аспірантка кафедри філософії, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Дніпро, Україна), e-mail: mariia_polisiuk@i.ua, ORCID: 0000-0002-1243-2930

Filatova M. S.,

Postgraduate Student of Department of Philosophy Oles Honchar Dnipro National University (Dnipro, Ukraine), e-mail: mariia_polisiuk@i.ua, ORCID: 0000-0002-1243-2930

Об'єктом наукового дослідження є теїстична антропологія А. Плантінга у контексті сучасної західної філософської думки. **Метою** наукового дослідження є визначення місця вірування у взаємозв'язку еволюціонізму та натуралізму. **Методологія**, яка була використана в процесі дослідження, включає: метод компаративного аналізу; метод історико-філософського аналізу; феноменологічний метод; герменевтичний метод. **Теоретичний базис**. Автор знаходить вчення А. Плантінга недостатньо дослідженим з точки зору антропологічного виміру. Саме в концепції еволюційного натуралізму вбачається антропологічна зацікавленість А. Плантінга. **Наукова новизна**. Автор доводить необхідність звернення уваги на перехід А. Плантінгою до антропології у дослідженні взаємозв'язку еволюціонізму та натуралізму, та виявленні місця вірування у цьому взаємозв'язку. **Отримані висновки**: 1) Виявлено антропологічні інтенції у дослідженні А. Плантінгою еволюційного натуралізму; 2) Показано, що для А. Плантінга натуралізм представляє собою ніщо інше, як одну з багатьох релігійних систем, яка бориться з інакомисленням; 3) Доведено, що еволюціонізм та натуралізм, з точки зору А. Плантінга, є протилежними філософськими системами і їх одночасне прийняття означає ірраціональне бачення; 4) Продемонстровано, що вірування є не сумісним з еволюційним натуралізмом, оскільки воно веде не до адаптивної поведінки, а до виробництва істинності; 5) Підкреслено, що визнання еволюційного підходу ставить під сумнів можливість когнітивної діяльності людини; 6) Виявлено, що натуралізм тягне за собою атеїзм.

Ключові слова: теїстична антропологія, натуралізм, еволюційна теорія, вірування, адаптивна поведінка, істинність, пізнавальні здібності, ірраціональність, еволюційний натуралізм.

The **object** of scientific research is the theistic anthropology of A. Plantinga in the context of modern Western philosophical thought. The **purpose** of the article is to determine the place of belief in the interconnection of evolutionism and naturalism. The proposed **methodology**: the method of comparative analysis; the method of historical and philosophical analysis; the phenomenological method; the hermeneutical method. **Theoretical basis**. The author finds the teaching of A. Plantinga is not sufficiently investigated in terms of anthropological measurements. A. Plantinga's anthropological interest is seen in his concept of evolutionary naturalism. **Originality**. The author proves the necessity of paying attention to the A. Plantinga's transition to the anthropology in the study of the relationship between evolutionism and naturalism, and identifying the place of belief in this relationship. **Conclusions**. Anthropological intentions were revealed in A. Plantinga's study of evolutionary naturalism. The author emphasizes, that naturalism is nothing more than one of many religions that struggles with dissent. It is proved, that evolutionism and naturalism are opposite concepts, and one who accepts them together is irrational. It is demonstrated, that beliefs are not compatible with evolutionary naturalism, since it does not lead to adaptive behavior, but leads to truth. The researcher stresses, that recognition of an evolutionary approach questions the possibility of cognitive abilities of a person. The author comes to the conclusion, that naturalism entails atheism.

Keywords: theistic anthropology, naturalism, evolutionary theory, beliefs, adaptive behavior, truth, cognitive abilities, irrationality, evolutionary naturalism.

Актуальність теми обумовлена зацікавленістю з боку провідних сучасних західних релігійних

філософів до проблеми еволюційного натуралізму та спробами розглянути цю проблему крізь призму антропологічного підходу.

Мета наукової роботи полягає у дослідженні взаємозв'язку між еволюціонізмом та натуралізмом, а також у антропологічному розгляді місця вірування в цьому взаємозв'язку.

Виклад основного матеріалу. Сучасний західний релігійний мислитель А. Плантінга вважає натуралізм важливою філософською проблемою, яку треба вирішувати, оскільки, з його точки зору, жодна людина раціонально підтримувати натуралізм не може. Мислитель підкреслює, що натуралізм є одним з багатьох аргументів, які намагаються довести ірраціональність теїзму [6, с. 449–450]. А. Плантінга називає натуралізмом концентрацію атеїзму, який викидає за дужки елементи теїстичної антропології [8, с. 79]. У XX ст. натуралізм стає популярним в академічному середовищі. Послідовники натуралізму вважають, що наука є підтвердженням натуралістичної точки зору.

Перш за все, треба визначити, що саме ми розуміємо під натуралізмом, та звідки натуралізм бере свій початок. Натуралізм має довгу історію, починаючи з класичного натуралізму (Демокрит, Епікур та Лукрецій та ін.); натуралізм епохи Ренесансу (Бруно, Кампанелла та ін.); натуралізм емпіризму та номіналізму (Т. Гоббс, Д. Юм, П. А. Гольбах, французькі енциклопедисти та О. Конт та ін.); матеріалістичний натуралізм XIX ст. (Я. Молешотт, К. Фохт, Е. Геккель, Г. Спенсер та Ч. Дарвін та ін.); та закінчуючи антиматеріалістичним натуралізмом середини XX ст. (Дж. Сантаяна, Дж. Дьюї та ін.); натуралізмом теорії ідентичності кінця XX ст. (В. Куайн, Д. Армстронг, С. Гулд, Дж. Серль, Пол і Патриція Черчленд та ін.) [15, с. 44–45].

А. Плантінга поділяє натуралізм на два різновиди: 1) вічний натуралізм (від Лукреція, Епікура, Демокріта), мислитель називає його «першої головою постпозитивістської гідри»; 2) творчий антиреалізм (від Протагора «людина міра всіх речей» до І. Канту «предмети не мають властивостей самі по собі, вони їх мають як «річ для нас»)), це «друга голова постпозитивістської гідри». Мислитель вважає, що вічний натуралізм є більш широким напрямком позитивізму. Вічний натуралізм поширюється серед представників природничих наук, тих, які не бачать можливим жодного судження поза наукою. Творчий антиреалізм, в свою чергу, поширюється серед гуманітарних наук, в літературі, кіно, історії, а також і в науках про людину [1, с. 522].

А. Данто натуралізмом називає «вид філософського монізму, згідно з яким все, що існує або відбувається, є природним в сенсі сприйнятливості до пояснення за допомогою методів, які, хоча парадигмально продемонстровані в природних науках, є безперервними від області до предметної області і події. Отже, натуралізм полемічно визначається як відмова від думки про те, що існує або може існувати будь-які сутності або події, які лежать поза сферою наукового пояснення» (Тут і далі переклад мій. – Ф. М.) [2, с. 448].

Теїсту властиво поділяти усі докори на християнство у сучасній літературі на два типи; по-перше, це докори, які є лише яскравим вираженням ворожості, вони не несуть у собі загрози, лише образи по відношенню до християнства. Другий тип докорів є більш загрозливим, оскільки вони є аргументованими. Саме до цього типу докорів А. Плантінга відносить натуралізм.

А. Плантінга вважає, що натуралізм не зовсім легко характеризувати. Загалом, ті, хто розмірковує про натуралізм, вважають, що це взагалі не вчення, це не віра. Людина, яка називає себе натуралістом, довіряє науці керівництвом своїми думками. З точки зору А. Плантінга, натуралізм в сучасному світі постає як одна із існуючих релігій, яка відстоює свою істинність, знищуючи інакомислення. Більш за все натуралісти звертаються до теорії еволюції, вважаючи, що вона є прямим спростуванням телеологічного аргументу існування Бога.

Мислитель вважає, що протиставлення теїзму є найкращим способом зрозуміти той тип натуралізму, якому він протистоїть. Основна ідея філософського натуралізму полягає в тому, що не існує такої особистості, як Бог. «Якщо ви натураліст, ви не вірите в Бога, але ви також не вірите в Розум стоїків, або Абсолютне Я Фіхте, або Ідею Добра у Платона, або Аристотеля Незмінний рух, або Гегелівський Абсолют» [5]. Деякі мислителі проводять аналогію натуралізму з анти-трансценденталізмом [15, с. 45].

Мислитель робить спробу довести, що еволюціонізм та натуралізм не є спорідненими поняттями, а, навпаки, протилежними, і що людські когнітивні здібності ставляться під сумнів завдяки їх поєднанню. Ще К. С. Льюїс підкреслював, що саме скептицизм являється наслідком поєднання еволюціонізму та натуралізму [4, с. 31–32].

Пізнавальні здібності – це здібності, завдяки яким людина набуває знання або віру, а саме – пам'ять, розум, відчуття та ін. Прихильник натуралізму вважає, що пізнавальні здібності людини з'явилися після мільярдів років еволюції.

Еволюційний аргумент проти натуралізму А. Плантінга починається з наступної ідеї: еволюційний процес природного відбору вибирає організм через адаптивну поведінку, але не обов'язково через істинні вірування. Тобто людина, яка має адаптивну поведінку, може не мати істинних вірувань. Якщо це поняття є істинним, то можливо, що деякі з наших власних переконань не є вірогідними і наші процеси міркування можуть не вказувати на істини [5]. Після того, як людські когнітивні здібності були поставлені під сумнів, здається неприйнятним доводити, що можна довіряти їм, оскільки такий аргумент вимагає передумови того, що намагається довести.

А. Плантінга вважає, що поняття матеріалізму входить до поняття натуралізму, і що матеріалізм і натуралізм подібні. Саме нейрофізіологію бачить матеріалізм у якості визначального фактора життя людини. Відповідно до еволюціоністського підходу, нейрофізіологія, яка впливає на поведінку людини, є адаптивною. Будучи адаптивною,

нейрофізіологія становить основу людських переконань. Результатом цього є те, що адаптивна поведінка акцентує увагу на природному відборі, який «проводить через бритву Оккама» усі людські переконання, відсікаючи усі не адаптивні переконання. У цьому випадку істинність переконань не має жодного значення, увага акцентується саме на адаптивності переконань. І усі чесноти людини перетворюються на пороки, оскільки людські переконання позбавляються істини [14, с. 140]. А. Плантінга вважає, що адаптивна нейрофізіологія найчастіше приходиться до переконань, які не мають відношення до дійсності.

А. Плантінга підкреслює, що вірування можуть бути малоадаптованими для людських істот. Їхні вірування є своєрідним енергозберігаючим відволіканням, завдяки чому людські істоти займаються виживанням, ці вірування посилюють поведінку, але менш ефективно та економічно, ніж якщо поведінка формувалася без вірувань, тільки адаптацією. Це може означати, що вірування фактично спричиняють неадаптивну поведінку [12, с. 224–225].

З точки зору А. Плантінга, людина, яка приймає еволюційний натуралізм, має, при цьому, спростоване уявлення про надійність її власних пізнавальних здібностей, саме через це людина повинна відмовитися від прийняття еволюційного натуралізму. Якщо існує доказ, який спростовує істинність когнітивних здібностей людини, то можливе спростування будь-якого переконання, яке існує у розумі людини, пізнавальні здібності якої піддані сумніву. Оскільки еволюційний натуралізм є переконання людини, то, як і усі інші переконання, він буде спростований цим доказом. Як вже було згадано, єдиним рішенням цього буде повний скептицизм.

А. Плантінга зауважує на одній з найголовніших функцій пізнавальної діяльності людини – надання істинних переконань. Саме пам'ять розглядається мислителем як один із механізмів, який майже завжди виконує цю функцію. Когнітивні здібності людини можуть бути адаптованими до досягнення істинних переконань в одних галузях краще, в інших – гірше [1, с. 146].

Р. Докінз вважає, що Ч. Дарвін надав атеїсту можливості бути інтелектуально переконливим [1, с. 147]. На думку А. Плантінга, якщо формування людських когнітивних здібностей відбувалося б так як це бачить Р. Докінз, то головною метою була б адаптація (виживання), але в такому разі розробка істинних вірувань не була б однією з їх функцій.

А. Плантінга підкреслює, що К. Поппер та В. Куайн вважають, що еволюція дає підстави стверджувати, що когнітивні органи людини виробляють істинні думки. Еволюція відповідальна за те, щоб поведінка людини була адаптованою до різних обставин. А. Плантінга звертається до класифікації функцій людського організму П. Черчленд: харчування, порятунок, боротьба і відтворення. Отже, еволюція

не гарантує створення істинних вірувань. Природний добір є інтенційованим не на істину, а на належну поведінку. Еволюція, на думку П. Черчленд, дозволяє поставити під сумнів те, що метою когнітивних систем є надання людині істинних вірувань, а також те, що вони надають людині істинні вірування [1, с. 148]. Виходячи з останнього, А. Плантінга припускає, що природна еволюція являє собою поєднання різних точок зору, з одного боку, той, що когнітивні здібності людини породжуються еволюційними процесами та механізмами, з іншої – метафізичного натуралізму. Метафізичний натуралізм – це думка, що не існує такої особистості як Бог – Бог великих теїстичних релігій, іудаїзму, християнства, ісламу, або чогось подібного до Бога. Не існує ніякого всемогутнього, всезнаючого, абсолютно доброго творця Всесвіту; крім того, немає істот, подібних до Нього, ні ангелів, ні демонів, нічого що ми вважаємо надприродним [10, с. 250–251].

Думка, яку підтримують Ч. Дарвін і П. Черчленд, про те, що еволюція дає підстави сумніватися в здатності пізнавальних здібностей людини надавати істинні вірування, А. Плантінга називає «Сумнів Дарвіна». Сучасний мислитель вважає, що якщо метафізичний натуралізм та еволюційний підхід істинні, то когнітивні здібності людини являють собою лише результат таких механізмів як природний добір, джерелом якого є генетична мутація [1, с. 149]. Ч. Дарвін написав лист за рік до своєї смерті, в якому еволюціоніст згадав про свої сумніви щодо істинності людського розуму, який розвинувся з розуму мавпи [12, с. 219].

Іntenцією еволюції є не істинні вірування, а виживання. Дж. Фодор відзначає, що природний добір Ч. Дарвіна гарантує, що живі організми мають таку альтернативу: чи вони знають елементи логіки, чи вони вмирають [3, с. 56]. А. Плантінга оцінює цю пропозицію як спробу довести, що, завдяки природному добору, еволюція має можливість надати надійні пізнавальні здібності.

Вірогідність надійності пізнавальних здібностей людини, приймаючи еволюційний натуралізм, буде мала: « $P(R/N \& E)$ досить низка», де N – метафізичний натуралізм; E – когнітивні здібності людини виникли шляхом еволюції; R – твердження про те, що когнітивні здібності людини надійні. Якщо вважати N та E істинними, чи є взагалі вірогідність R ? Ч. Дарвін та П. Черчленд підтримуються тієї позиції, що вірогідність дуже мала, в ту чергу, як К. Поппер та В. Куайн вважають, що вірогідність досить велика. У кожному випадку, якщо признавати N та E , людина має спростування R , і, в наслідку цього, спростування думки V , якої людина може притримуватися. Але V може бути самим N та E , у такому випадку кожна людина, яка приймає N та E , має спростування N та E , яке є причиною сумнівів до N та E . Якщо людина не має жодних незалежних даних на користь N та E , приймаючи його, вона робить ірраціонально [12, с. 220].

Головний аргумент у «Warranted Christian Belief» А. Плантінга демонструє наступним чином:

$P(R/N \& E \& C)$ (мислитель скорочує у $P(R/N)$) або низька або неосяжна. Той, хто приймає N (а також приймає аргумент на користь низького або неосяжного значення $P(R/N)$), має поразку для R . Це веде до поразки кожного переконання, яке формується його когнітивними здібностями, в тому числі і N , тому, звичайний натуралізм саморуйнівний. Далі, А. Плантінга стверджує, що $P(R/N)$ низька або неосяжна, підкреслюючи, що природній добір не зацікавлений у істинному переконанні, а в адаптивній поведінці, все залежить від відносин між переконанням та поведінкою. Мислитель пропонує п'ять взаємовиключних і спільно вичерпних можливостей для відносини між переконанням та поведінкою, стверджуючи по відношенню до кожної можливості P_i , що $P(R/N \& P_i)$ низька і неосяжна, що призводить до результату, що $P(R/N)$ низька або неосяжна [13, с. 231].

Еволюційний натуралізм надає своїм послідовникам причину для сумнівів до більшості людських думок. А. Плантінга вважає, що вірування людини в надійність своїх когнітивних здібностей, дає підставу для спростування натуралізму і прийняття його протилежності. Відповідно до теїстичної антропології, Бог створив людину за образом і подобою Своєю, саме тому людина володіє високими когнітивними здібностями [1, с. 163]. Більш того, мислитель стверджує, що існування Бога є частиною визволення розуму [7, с. 160].

Згідно з висновком мислителя, кожен натураліст та еволюціоніст має спростування будь-якого вірування, якого вони притримуються, і, тому, мається міцне спростування еволюційного натуралізму. У випадку, якщо людина не має жодного «спростування цього спростування», раціональним відношенням до еволюційного натуралізму буде агностицизм [1, с. 170]. А. Плантінга не схвалює використання індуктивного метода в класифікації істинних вірувань, які сформовані когнітивними здібностями людини, та вважає, що приймати надійність цих вірувань на підставі цього метода не раціонально [1, с. 171].

А. Плантінга демонструє логічне коло аргументу, мета якого надати підстави для довіри когнітивним здібностям людини, але сам аргумент заслуговує довіри лише в тому випадку, якщо довіри заслуговують когнітивні здібності, завдяки яким цей аргумент сформований. Мислитель вважає, що поєднання еволюційного підходу з натуралізмом дає підставу їх послідовникам сумніватися в істинності людських вірувань [1, с. 172]. Аналітичний теїст намагається показати не хибність натуралізму, а ірраціональність його прийняття, оскільки поєднання натуралізму і еволюційної теорії дає неспростовне спростування самого себе [1, с. 175].

А. Плантінга пропонує два епістемологічні аргументи проти натуралізму. Вперше аргумент А. Плантінги проти натуралізму (EAAN) з'явився у 1993 році у його книзі «Warrant and Proper Function». Пізня версія EAAN з'явилася в 2008 році, коли А. Плантінга і М. Толі опублікували свою дискусію

під назвою «Knowledge of God». Мета А. Платінґи полягає у тому, щоб переконати людей відмовитися від натуралізму як метафізичного пояснення, а замість цього – прийняти теїзм. Аргумент А. Платінґи є аргументом проти натуралізму, який має на меті відкрити двері для деяких пізніх аргументів на користь теїзму; сам по собі аргумент мислителя не є аргументом для теїзму [5].

Через сім років після опублікування «Warrant and Proper Function», А. Платінґа у книзі «Warranted Christian Belief» підкреслив, що попередній аргумент проти натуралізму був простим аргументом фальшивості натуралізму, який в результаті був некоректним. Попередній аргумент А. Платінґи проти натуралізму має висновком те, що натуралізм є помилковим, в той час, як головний аргумент проти натуралізму приводить до того, що ірраціонально вірити в метафізичний натуралізм [12, с. 228].

Мислитель не намагається довести хибність еволюційного натуралізму, він робить висновок, що його неможливо приймати раціонально. Але А. Платінґа підкреслює, що неможливо приймати раціонально водночас і еволюціонізм і натуралізм. А. Платінґа стверджує в своєму аргументі, що це є ірраціональним, щоб розумна людина сприймала поєднання натуралізму з сучасною теорією еволюції. Мислитель вважає, що теїзм є важливою передумовою того, щоб вважати раціональність та когнітивні здібності людини надійними [11, с. 120].

Деякі математично налаштовані філософи критикували А. Платінґу щодо його розрахунків про ймовірності, пов'язані з деякими версіями ЕААН. Деякі інші філософи відзначали, що аргументація А. Платінґи нагадує проблеми, що цікавили Р. Декарта, І. Канта, Ф. Ніцше про знання, та здійснюють їхні напади з цього боку.

А. Платінґа задається питанням, чи може натуралізм вмістити належну функцію та пов'язані з нею властивості, такі як здоров'я, хвороби, дисфункції, простота функцій, раціональність та підтвердження [12, с. 230]. Деякі натуралісти переконані, що ці властивості не мають місця в правильній натуралістичній картині світу; інші натуралісти вважають, що ці властивості добре підходять до натуралізму. Один із способів ввести питання полягає в тому, щоб запитати, чи можна пояснити натуралістичними термінами, властивість правильного функціонування. Деякі властивості являються натуралістично прийнятними, через те, що їх приклади не передбачають існування суб'єктів, яких не готові прийняти натуралісти.

А. Платінґа намагається з'ясувати, чи є з точки зору теїстичної антропології моральне зобов'язання натуралістичним. Моральне зобов'язання набуває натуралістичних властивостей: отже, є натуралістична властивість, еквівалентна цьому; отже, згідно з спарсизмом, обов'язок ідентичний такій натуралістичній властивості; отже, моральне зобов'язання є натуралістичним. «Може бути таке зобов'язання N, що обов'язковою властивістю Бога є командувати всіма особами для виконання цього зобов'язання» [10, с. 262].

Мислитель приходять до висновку, що існування натуралістичної властивості P, яка еквівалентна моральному зобов'язанню, не дозволяє показати, що це зобов'язання є натуралістичним. Єдиний спосіб показати, що зобов'язання є натуралістичним, це знайти натуралістичну властивість, ідентичну цьому зобов'язанню. Але виходячи з гуманізму, на думку А. Платінґи, немає натуралістичної властивості ідентичної до зобов'язання. Якщо гуманізм вірний, ніхто не може продемонструвати, що зобов'язання є натуралістичним, шляхом виявлення натуралістичної властивості, які хтось вважає ідентичними до зобов'язання. Також, якщо гуманізм є істинним, жодна людина не може стверджувати, що зобов'язання натуралістично прийнятне, шляхом знаходження натуралістичної властивості, яка є еквівалентна цьому зобов'язанню [10, с. 266].

У рамках дослідження натуралізму, мислитель піднімає питання про розуміння релігійного переконання як наслідку виконаного бажання. Розглянемо, що саме може відповісти віруюча людина, якщо її запитати про об'єктивну вірогідність того, що виконання бажаного є надійним механізмом створення вірування. Віруюча людина може вважати, що вірогідність достовірності її пізнавальних здібностей по відношенню до вірувань, які були сформовані в результаті виконаного бажання, є низькою. Також людина може вважати, що не існує способу пізнати чим є вірогідність в цьому випадку, тому краще бути агностиком у питанні щодо надійності своїх когнітивних здібностей, коли мова йде про релігійні вірування [12, с. 230]. Вірування саме по собі не породжує поведінку людини, її породжують бажання, вірування та інше, лише працюючи разом.

А. Платінґа робить висновок, що натуралізм і сучасна теорія еволюції мають серйозні протиріччя один з одним. Він пише: «Я не нападаю на теорію еволюції. Замість цього я нападаю на зв'язок натуралізму з урахуванням того, що людина еволюціонувала саме таким чином. Я стверджую, що поєднання натуралізму з вірою в те, що ми, люди, розвивалися відповідно до сучасної еволюційної доктрини приречене до провалу» [9, с. 1–2].

Варто підкреслити, що сучасний мислитель підіймає питання, які є важливими, не тільки при дослідженнях, пов'язаних з теїзмом, але й антропологією, епістемологією, логікою, етикою та багатьма іншими філософськими дисциплінами.

Наукова новизна. Автором статті доведена недостатня дослідженість з боку провідних західних мислителів антропологічна зацікавленість А. Платінґи, яка вбачається у його концепції еволюційного натуралізму. Наукове дослідження підкреслює антропологічний поворот А. Платінґи у розгляді взаємозв'язку еволюціонізму та натуралізму, та виявленні місця вірування у цьому взаємозв'язку.

Висновки. У проведеному дослідженні було виявлено антропологічні інтенції у дослідженні А. Платінґою еволюціонізму та натуралізму, та

їх поєднання, а також вплив цього поєднання на людину.

Було показано, що для А. Платінґи натуралізм, представлений у сучасному світі, є не чим іншим, як однією з релігій, провідною характеристикою якого виступає відстоювання своєї істинності, та знищення інакомислення.

Розглянуто твердження А. Платінґи про те, що еволюціонізм та натуралізм є протилежними поняттями, та прийняття їх разом веде до ірраціоналізму.

Досліджено, що для еволюційного натуралізму найбільш значущим є адаптивність переконання, або поведінки, а не його істинність. Вірування призводять до неадаптивної поведінки. Таким чином, з антропологічної точки зору, здатність людини виживати (адаптивна здатність) не гарантує істинності її переконань, та можливості довіряти її когнітивним здібностям.

Одним з важливіших моментів дослідження було вказання на те, що людина, яка приймає еволюційний натуралізм, має спростування надійності її когнітивних здібностей. Можливості пізнавальної діяльності людини підпадають під сумнів визнанням еволюційного підходу як істинного. З точки зору теїстичної антропології, атеїстичний еволюціонізм не може бути достатньою підставою для довіри людському розумові, оскільки частиною цього розуму є і сама еволюція.

Доведено, що натуралістична епістемологія, яка поєднана з натуралістичною метафізикою, проходячи еволюційну теорію веде до скептицизму, до спростування самого себе, або до порушення критеріїв раціональності, і не веде до цього, коли вона поєднана з теїзмом, саме тому епістемологу слід віддати перевагу теїзму замість метафізичного натуралізму.

В результаті проведеного дослідження було показано, що натуралізм тягне за собою атеїзм, але натуралізм більш міцний за атеїзм, та те, що поєднання натуралізму з еволюціонізмом призведе до провалу і першого і другого.

Список використаних джерел

1. Сеннет, Дж., 2014. 'Аналитический теист. Антология Алвина Платинги', М.: Языки славянской культуры, 567 с. // Sennet, Dzh., 2014. 'Analiticheskiy teist. Antologiya Alvina Plantingi (The Analytic Theist an Alvin Plantinga Reader)', Moscow: Yazyki slavyanskoy kultury, 567.
2. Danto, A., 1967. 'Naturalism', *Encyclopedia of Philosophy*, ed. Paul Edwards, New York: Macmillan, Vol.5, 448–449.
3. Fodor, J., 1990. 'Three Cheers for Propositional Attitudes', *Representations: Philosophical Essays on the Foundations of Cognitive Science*, Cambridge, Mass: MIT Press, 56–57.
4. Lewis, CS., 1980. 'Mere Christianity', New York, 233 p.
5. Mashburn, EF., 2010. 'On Alvin Plantinga's Evolutionary Argument against Naturalism', A Dissertation Presented for the Doctor of Philosophy Degree, The University of Tennessee, Knoxville.
6. Moon, A., 2017. 'Plantinga's Religious Epistemology, Skeptical Theism, And Debunking Arguments', *Faith and Philosophy: Journal of the Society of Christian Philosophers*, Vol.34 (4), 449–470. doi: 10.5840/faithphil2017102688
7. Otte, R., 2014. 'Passionate Reason: Kierkegaard And Plantinga On Radical Conversion', *Faith and Philosophy: Journal*

of the Society of Christian Philosophers, Vol.31 (2), 160–180. doi: 10.5840/faithphil2014579

8. Plantinga, A., 2008. 'Evolution Vs. Naturalism: Why They Are Like Oil and Water', *AntiMatters*, Vol.2 (3), 79–84.

9. Plantinga, A., 2002. '«Introduction» in Naturalism Defeated?', *Essays on Plantinga's Evolutionary Argument Against Naturalism*, ed. James Beilby, Ithaca: Cornell, 281 p.

10. Plantinga, A., 2010. 'Naturalism, Theism, Obligation And Supervenience', *Faith and Philosophy: Journal of the Society of Christian Philosophers*, Vol.27 (3), 247–272.

11. Plantinga, A., 2018. 'Theism, Naturalism, and Rationality', *Homo Religiosus? Exploring the Roots of Religion and Religious Freedom in Human Experience*, eds. T. Shah, J. Friedman, Cambridge: Cambridge University Press, 120–139. doi:10.1017/9781108381536.006

12. Plantinga, A., 1993. 'Warrant and Proper Function', New York: Oxford University Press, 246 p.

13. Plantinga, A., 2000. 'Warranted Christian Belief', New York: Oxford University Press, 508 p.

14. Stangl, R., 2019. 'The Character Gap: How Good Are We?', by Christian B. Miller', *Faith and Philosophy: Journal of the Society of Christian Philosophers*, Vol.36 (1), 140–144. doi: 10.5840/faithphil20193613

15. Willard, D., 2000. 'Knowledge and Naturalism', *Naturalism: A Critical Analysis*, ed. William Lane Craig and J. P. Moreland, London: Routledge, 24–45.

* * *